

Цифровият дневен ред за Европа в образованието по европеистика

Проф. дпн Нели Огнянова,
катедра „Европеистика“, Философски факултет,
Софийски университет „Св. Климент Охридски“

В Софийския университет студентите по европеистика се обучават в трите степени на висшето образование, като се предлагат шест програми: бакалавърска, четири магистърски и докторска програма.

Обучението е интердисциплинно. Учебният план на бакалавърската програма несъмнено сочи тази тенденция, тъй като в него освен задължителни дисциплини присъстват и профили - правен, икономически и информационно-медиен. Още при създаване на програмата съзнателно се акцентира върху възможността за профилиране, впоследствие и повече индивидуален избор в съответствие с интересите на студентите.

Специалността „Европеистика“ в редица случаи възниква на базата на преподаване в областта на политическите науки и учебните планове са повлияни от това обстоятелство. Но тенденцията към *интер- и мултидисциплинност* напоследък е силно изразена, както е показано в аналитичните изследвания¹ на учебните програми, посветени на Европа и ЕС. Европейските изследвания са под влиянието на глобализационните процеси, обсъжда се влиянието на *постмодерния космополитен подход*² в областта.

Новите информационни технологии и интернет променят начина, по който хората работят и се обучават. Интернет влияе и върху висшето

¹ Ioan HORGHA, Roberto FARNETI, European and/or EU Studies Curriculum between Internal and External drivers - http://www.euce.org/eusa/2011/papers/11d_horga.pdf

² Beck, U. (2009), 'Understanding the Real Europe: A Cosmopolity Vision', in Ch. Rumford, The Sage handbook for European Studies, (pp.602-618), Sage Publication; Calhoun, C. (2009), 'Cosmopolitan Europe and European Studies', in Ch. Rumford, The Sage Handbook for European Studies, Sage Publication. (pp.637-653).

образование, като създава нови, несъществуващи доскоро възможности за ефективен учебен процес. От друга страна, цели нови области като електронно управление и електронна търговия са предмет на изучаване. Медиите заемат централно място в живота на съвременното общество, всички процеси - включително политическите процеси - се *медиатизират*.³ Европейският съюз включва развитието на европейското цифрово общество в своите приоритети в стратегията *Европа 2020*. Между седемте приоритетни инициативи заедно с науката, образованието и енергийната ефективност е и *цифровата програма за Европа*.

Програмите по европеистика са насочени както към изследванията и науките за Европа, така и в частност към изучаване на политиките на Европейския съюз и процесите, свързани с европейската интеграция. Подготовката на специалисти за нуждите на интеграцията, както и на специалисти за нуждите на публичната администрация, бизнеса, неправителствения сектор са постоянна задача от създаването на специалността в Софийския университет. Динамиката на процесите в ЕС влияе върху учебното съдържание. Стратегията *Европа 2020* и нейните основни инициативи намират отражение в програмите.

В рамките на обсъждането на предизвикателствата и перспективите пред обучението по европеистика ще бъдат представени идеи за формиране на студентите като активни граждани на европейското цифрово общество.

Цифров дневен ред за Европа

Целта на инициативата *Digital agenda for Europe* е да се използват най-пълноценно предимствата на цифровите технологии за по-бързо развитие и повишаване на качеството на живот на европейските граждани.

Най-напред Европа се нуждае от бързо развитие на *европейския цифров пазар*. Полагат се усилия за увеличаване на инвестициите в цифровите индустрии. Полагат се усилия за развитието на високоскоростен интернет, който да позволи огромен брой дейности да се осъществяват онлайн. От особено значение е *сигурността* на комуникациите. Огромна част от комуникациите се осъществяват онлайн. Електронната търговия и електронното банкиране изискват сигурен интернет. Извършва се съществена ревизия на законодателството на ЕС за защитата на личните данни онлайн.

³ Strömbäck, Jesper Four Phases of Mediatization: An Analysis of the Mediatization of Politics.

Цифровите технологии имат ключово значение за повишаване на качеството на живот, *за приобщаване и за преодоляване на цифровото разделение*. Развива се електронното здравеопазване. Предприемат се мерки за прилагане на цифровите технологии в полза на хората с увреждания и възрастните хора.

Европейският съюз определя като свой приоритет образованието, необходимо за живот и труд в цифровото общество. В актовете на ЕС се използват различни категории, свързани с този процес: *медийна грамотност, компютърна грамотност, информационна и цифрова грамотност*⁴.

Идея за конкретните мерки, насочени към придобиване на цифрови знания и умения, дават т.нар. *действия*, например:

- цифровата грамотност и умения да се превърнат в приоритет за Европейския социален фонд (действие 57);
- да се разработят системи за идентифициране, мониторинг, измерване на цифровите умения и медийната грамотност (действие 58, 62);
- да се създадат онлайн инструменти за обучение и получаване на нови умения, eLearning (действие 61, 68);
- да се оценява и повишава достъпността на онлайн средата и това да се следи при всички ревизии на законодателството на ЕС (действие 63, 64);
- държавите да приемат дългосрочни политики за цифрови умения и медийна грамотност (действие 66) и др.

Цифрова компетентност

Европейската комисия определя ключовите компетентности, необходими за европейските граждани. Компетентностите включват умения за общуване на майчин език и на други езици, умение да се обучаваш и да организираш собствения си процес на развитие, социална и гражданска компетентност, компетентност за гражданско участие, инициативност и предприемачество, математическа и естественонаучна компетентност, културна компетентност.⁵ Ключова компетентност е и *цифровата компетентност*.

⁴ Beetham, H. (2011), Digital literacy anatomised: access, skills, and practices - <http://jiscdesignstudio.pbworks.com/w/file/40474828/Digital%20literacies%20anatomy.pdf>

⁵ European Commission. Recommendation on key competences for life long learning.2006 - <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:394:0010:0018:en:PDF>

Цифровата компетентност се изразява в знания и умения за уверено и критично използване на цифровите технологии за труд, почивка, обучение и комуникация.

Медийната компетентност е способността за намиране, разбиране и за критично оценяване на медиите (телевизия, радио, кино, печат, интернет), медийното съдържание и медийния контекст и за създаване на медийно съдържание.⁶

Над 40 на сто от българите *никога* не са използвали интернет (40,6 на сто, общо 2 283 832 души), но във възрастта 16-24 години близо 80 на сто използват интернет всеки ден (по данни на Националния статистически институт за 2013 г.). Търсенето и намирането на информация в интернет, споделянето на файлове или работата онлайн в сътрудничество са важни умения. Но също така е важно за какво се използват - за комуникация и работа в сътрудничество, в професията, за отдых или за гражданско участие. По данни на *Евростат* за обучение използват интернет само 5 на сто от българите, а за Исландия този процент е 71 на сто. Интернет банкиране през 2013 г. са ползвали 4 на сто от българите, а във Финландия услугата се ползва от 84 на сто от гражданите.

Разширяването на областите на прилагане на цифровите умения в България е задача, върху която трябва интензивно да се работи, за да не се допусне цифрово разделение между българските граждани и гражданите на напредналите в технологично отношение държави.

В специализираните институти на ЕС (JRC) е разработена т.нар. *рамка на цифровата компетентност*.⁷ Тя съдържа пет полета, в които европейските граждани трябва да имат достатъчно познания, за да могат успешно да се справят с конкретни задачи в реалната среда, в която живеем, и в близка перспектива:

- 1. Информация:** идентифициране, локализиране, извличане, съхранение, организиране и анализ на цифрова информация, оценяване на значението на информацията;
- 2. Комуникация:** общуване в цифрова среда, споделяне на ресурси чрез онлайн инструменти, сътрудничество в цифрова среда, взаимодействие и участие в общности и мрежи, межкултурна

⁶ Commission Recommendation 2009/625/EC of 20 August 2009 on media literacy in the digital environment for a more competitive audiovisual and content industry and an inclusive knowledge society.

⁷ Ferrari, Anushka. DIGCOMP: A Framework for Developing and Understanding Digital Competence in Europe, Joint Research Institute, 2013, p.9.

компетентност, управление на цифрова идентичност, етично поведение в цифрова среда (нетикет);

3. Създаване на съдържание: създаване и редактиране на ново съдържание (от текстообработка до снимки и видео), интегриране с предишни знания и съдържание, творчески и артистични форми на изразяване, медийно съдържание и медиен анализ, съобразяване с интелектуалната собственост и лицензи;

4. Сигурност онлайн: лична неприкосновеност и неприкосновеност онлайн, защита на данните, цифрова идентичност, сигурност в социалните мрежи;

5. Решаване на проблеми: идентифициране на потребностите от цифрови ресурси, информирани решения за това кои са най-подходящите цифрови инструменти в зависимост от целта или необходимостта, решаване на концептуалните проблеми с цифрови средства, творческо използване на цифровите технологии за изразяване и участие.

Според оценката на ЕК в групата държави с високи цифрови умения са Дания, Швеция, Финландия, Австрия и Естония. България - въпреки националното самочувствие поради наистина многогодишните успехи на българските ученици и студенти - е в последната група държави.

Интересно е заключението на ЕК, че държавата няма политика в областта на цифровата компетентност, но силната българска софтуерна индустрия работи за преодоляване на изоставането, като предприема амбициозни инициативи.⁸

Цифровата компетентност и образованието по Европеистика Бакалавърска програма

Във всички програми по Европеистика основно значение за създаване на умения за межкултурни комуникации има *чуждоезиковото обучение*. Всички програми на специалност „Еuropeистика“ предлагат чуждоезиково обучение, като в бакалавърската програма то има съществено място.

⁸ Gareis, Karsten at all., E-Skills for Jobs in Europe. Final Report. Prepared for the European Commission (2014). Empirica Gesellschaft für Kommunikations- und Technologieforschung mbH, Bonn, Germany, p.27.

Освен това за всички студенти се предлагат дисциплини, които създават и развиват умения в разглежданата област:

Дисциплини	Умения
Информационно общество Компютърен курс Академично писане Презентационни умения Европейска културна идентичност	работа с цифрови приложения и web 2.0 продукти; търсене и умения за <i>достъп до съдържание</i> ; работа в социални мрежи, използване на облачни технологии; сътрудничество при работа върху групови проекти в цифрова среда; самостоятелно създаване на блогове и онлайн групи в социални мрежи и др.

В рамките на дисциплината *Информационно общество* има блок лекции, посветени на правата на интелектуална собственост като основен въпрос на цифровата компетентност. Обсъждат се правото на лична неприкосновеност и защитата на личните данни, сигурността в интернет и компютърните престъпления.

Бакалавърска програма Информационно-медиен профил

Студентите, които избират информационно-медиен профил, имат възможност да задълбочат знанията и уменията си за нуждите на работа в областта на медиите.

Дисциплини	Умения
Теории за масовата комуникация Межкултурни взаимодействия Медиен анализ Новинарство Медийна публичност Европейско медийно право Медиен мониторинг Нови медии и култура на участието	информация, комуникация, анализ комуникация, създаване на съдържание законност, сигурност, етика и отговорност комуникация, създаване на съдържание, законност, гражданско участие

Магистърски програми

Магистърските програми надграждат знанията на студентите, придобити в различни бакалавърски програми. Магистърската програма „Европеистика и социални науки“ се провежда изцяло дистанционно в платформата Moodle. Магистърската програма „Европейски проекти“ също предлага голяма част от курсовете си в електронен вид и целенасочено създава комуникационни умения. Първата за специалността магистърска програма „Европейска интеграция“ е в процес на сериозно усъвършенстване, ще се предлага в сътрудничество с Дипломатическия институт и също акцентира върху комуникационните умения на магистрите.

Повече внимание ще бъде отделено на магистърската програма „Е-Европа“, тъй като тя е специално създадена да подготвя специалисти с висока степен на цифрова компетентност по рамката, определена от ЕС. При подготовката на учебния план бяха проучени магистърски програми във водещи европейски университети.⁹

Програмата се разполага в нова предметна област (*Internet studies*)¹⁰, като дава възможност за подготовка в областта на творческото писане и творческото съдържание онлайн, цифровите права, уеб журналистиката и бъдещето на медиите и др. Програмата има за цел да създаде условия, за да могат студентите:

- да произвеждат съдържание за съществуващите медии - от вестници до виртуални общности;
- да създават разнообразно цифрово съдържание, като владеят спецификата на писането за новите медии, както и инструментите на аудиовизуалните медии онлайн;
- да обсъждат и прилагат актове на ЕС в областта на цифровите технологии;
- да работят с програмите и фондовете на ЕС в областта на информационното общество;
- да използват медиите активно, включително за участие във виртуални общности, за развлечения, достъп до културата, диалог между

⁹ Communication Studies: New Media and Society in Europe (Vrije Universiteit Brussel BE), New media and digital culture (University of Amsterdam NL), Media and Communications (London School of Economics and Political Science UK), MA European Media Studies (University of Exeter UK), Media Culture (Maastricht University NL) и др.

¹⁰ Carlacio, Jami L. and Lance Heidig. Teaching Digital Literacy Digitally: A Collaborative Approach (2011) - <http://web.mit.edu/comm-forum/mit6/papers/Carlacio.pdf>

различни култури, обучение и приложения от ежедневието като например библиотеки, цифрови аудио-визуални формати, разпространявани по интернет (podcasts);

- да развиват критично отношение към медиите както по отношение на качеството, така и по отношение на прецизността на съдържанието (например, способност за оценка на информацията, адекватна реакция спрямо реклама в различни медии, интелигентна употреба на търсачки);
- да познават основите на медийната икономика и на разликата между плурализъм и медийна собственост по стандартите на ЕС;
- да познават проблематиката на авторското право, която се явява от съществено значение за „културата на законност“, особено за младото поколение в неговата роля едновременно на потребител и автор на съдържание.

Програмата „Е-Европа“ включва множество дисциплини, като част от тях са важни за подготовката на студентите в областта на европейската интеграция и проектната дейност, а други са специално създадени за програмата и са изцяло разположени в областта на *Internet Studies*:

Дисциплини	Умения
Internet English (Netglish) Комуникационни права: актуални дебати Методи на изследване онлайн Политически и граждански култури онлайн Творческо писане онлайн Електронно управление Визуална култура Фотография, видео, кино Интернет медии и европейската публична сфера Цифровизация на културното наследство Защита на личните данни Авторското право в интернет Уеб-журналистика в ЕС Онлайн методи в политическите изследвания	комуникация, създаване на съдържание, законност, гражданско участие, медиен анализ, творческо писане онлайн

Дисциплини	Умения
Интернет бизнес (практикум) Техники и култура на употреба на социалните мрежи и електронните медии Интернет технологии (практикум)	работа с цифрови приложения и web 2.0 продукти; работа в социални мрежи, използване на облачни технологии; сътрудничество при работа върху групови проекти в цифрова среда; самостоятелно създаване на блогове и сайтове

Цел на програмата е да създаде възможности за повече реални практически дейности, включително чрез стажове и практики.

През 2014 г. беше проведена защита на първите магистри от програмата. Завършилите студенти работят в БНТ, bTV, Министерството на културата, „Дневник“, неправителствения сектор.

През първите две години, откакто съществува програма „Е-Европа“, магистрите провеждат студентска научна конференция, посветена на комуникационните права в ЕС.

Докторантска програма

В докторантската степен на специалност „Европеистика“ обучението за усъвършенстване на информационните и комуникационни умения продължава с курсовете, които се предлагат ежегодно. Докторанти на катедрата изследват съвременни проблеми на цифровото общество, свързани със защита на личните данни, обществените медии, интелектуалната собственост, единния цифров пазар и др.

Вместо заключение

Както и направеният преглед показва, самият характер на предметната област налага европеистите да получават отлични комуникационни умения, межкултурна компетентност, умения да анализират медийно съдържание и сами да могат да го произвеждат, да работят в сътрудничест-

во онлайн, да познават правните рамки на интелектуалната собственост и другите цифрови права.

В специалност „Европеистика“ на Софийския университет е положено добро начало, но още много може да бъде направено за постигане на наистина високи нива на информационна, комуникационна и цифрова компетентност на студентите. Ще се търсят възможности за разширяване на практическата подготовка и самостоятелната изследователска работа на студентите, както и за партньорство с работодатели и сродни университетски програми у нас и в държавите от ЕС.